

TALABADA O‘QISH FAOLIYATI, UNING KOMPONENTLARI VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Sulaymonova Gulbahor Umar qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Ilmiy rahbar: SamDChTI dotsenti — O.I.Yadgarova

Tell:+998972917976 Email: sgulbahor44@gmail.com

Annotasiya: Mazkur maqola talabalar o‘qish faoliyati, uning asosiy tarkibiy qismlari va psixologik xususiyatlariga bag‘ishlangan. Talabalar uchun o‘qish faoliyati bilim olish jarayonida asosiy ahamiyatga ega bo‘lib, u shaxsiy rivojlanish, tahlil qilish va fikrlash qobiliyatlariga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu maqolada o‘qish faoliyatiga ta‘sir etuvchi ichki va tashqi omillar, shuningdek, uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo‘lgan diqqat, xotira, motivatsiya va intellektual faollik kabi tarkibiy qismlar muhokama qilingan. Shuningdek, talabalar o‘qish faoliyatini samarali tashkil etishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning roli ko‘rib chiqiladi. O‘qish jarayonining yosh xususiyatlari va individual farqlar o‘qish samaradorligiga qanday ta‘sir ko‘rsatishi haqida tahlillar ham berilgan. Maqola talabalar o‘qish jarayonini optimallashtirish va uning psixologik jihatlarini chuqur o‘rganish uchun ilmiy-tadqiqot ishlariga yo‘naltirilgan.

Kalit so‘zlar:

O‘qish faoliyati, talabalar, psixologik xususiyatlar, tarkibiy qismlar, motivatsiya, diqqat, xotira, intellektual faollik, pedagogik yondashuv, o‘qish samaradorligi, psixologik omillar, yosh xususiyatlari, individual farqlar, bilim olish, fikrlash qobiliyati.

Talabada O‘qish Faoliyati, Uning Komponentlari va Psixologik Xususiyatlari

Kirish

Talabalik davri inson hayotida alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu bosqichda shaxsning kognitiv, emotsional va ijtimoiy jihatlari faol rivojlanadi. Ushbu davrda o'qish faoliyati markaziy o'rinni egallaydi va talabanning akademik muvaffaqiyatlariga, shuningdek, shaxsiy va intellektual o'sishiga muhim ta'sir ko'rsatadi. O'qish jarayoni nafaqat bilim olish bilan cheklanib qolmay, balki talabanning psixologik va emotsional holatini, shaxsiy xususiyatlarini ham shakllantiradi. Ushbu maqola o'qish faoliyatining asosiy komponentlari, psixologik xususiyatlari va uni muvaffaqiyatli amalga oshirishga qaratilgan pedagogik va ilmiy yondashuvlarni tahlil qilishga bag'ishlangan.

O'qish Faoliyati: Ta'rifi va Uning Ahamiyati

O'qish faoliyati talabanning bilim olish, ma'lumotlarni qayta ishlash, fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonidir. Bu faoliyat muvaffaqiyatli tashkil etilganda, talaba nafaqat yangi bilimlarni egallaydi, balki ulardan amaliy foydalanishni o'rganib, tahliliy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'qish faoliyati, shuningdek, talabanning shaxsiy o'sishi, ijodiy yondashuvi va mehnatga bo'lgan munosabatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

O'qish jarayonida talaba nafaqat o'quv materiallarini o'zlashtirish, balki ularni tizimli ravishda tahlil qilish va yangi bilimlarni yaratish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ushbu jarayon talabanning o'z fikrini mustaqil shakllantirish va qarorlar qabul qilish qobiliyatini mustahkamlaydi. Bu esa uning akademik muvaffaqiyatlari va kelgusidagi professional faoliyati uchun asos yaratadi.

O'qish Faoliyatining Asosiy Komponentlari

1. Motivatsiya

Motivatsiya o'qish faoliyatining eng asosiy turtkisi hisoblanadi. Talabanning o'qishga bo'lgan qiziqishi, undagi ichki va tashqi rag'batlar, o'z maqsadlariga

erishish istagini shakllantiradi. Ichki motivatsiya, odatda, talabaning o'zining shaxsiy qiziqishlari va intilishlariga asoslangan bo'lib, ilmiy mavzularga bo'lgan qiziqish yoki shaxsiy bilimni oshirish istagida namoyon bo'ladi. Tashqi motivatsiya esa ko'pincha ijtimoiy omillarga, masalan, yaxshi baholar olish, mukofotga erishish yoki atrofdagilarning e'tiboriga ega bo'lishga asoslanadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiya yuqori bo'lgan talabalar o'z o'quv jarayoniga chuqurroq kirishadi va ko'proq muvaffaqiyatga erishadi. Shu sababli, motivatsiyani shakllantirish va boshqarish talabalarning o'z salohiyatini to'liq ochib berishida katta ahamiyatga ega.

2. Diqqat

Diqqat – bu talabaning o'qish jarayoniga qaratilgan aqliy resurslarini bir joyga jamlash qobiliyatidir. Diqqatni jamlash o'quv faoliyatining samaradorligini ta'minlaydi va ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi. Talabalarning e'tiborini uzoq vaqt davomida bir joyda ushlab turish qobiliyati, asosan, diqqatning barqarorligiga bog'liq.

Biroq, tashqi omillar (masalan, shovqin yoki stress) diqqatni chalg'itishi mumkin. Shu bois, talabalarga stressni boshqarish, e'tiborni jamlash va samarali konsentratsiyani shakllantirish usullarini o'rgatish muhimdir. Masalan, ba'zi talabalar bir vaqtning o'zida bir nechta vazifani bajarishga qodir bo'lsa, boshqalar ko'proq fokuslanishni talab qiladi. Har ikki holatda ham diqqatni samarali boshqarish o'qish jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

3. Xotira

Xotira talabaning o'qish faoliyatida eng zarur qobiliyatlardan biri bo'lib, ma'lumotlarni eslab qolish, qayta ishlash va ularni kerakli paytda tiklash imkoniyatini beradi. Xotiraning ikki asosiy turi mavjud: qisqa muddatli va uzoq muddatli xotira. Qisqa muddatli xotira ma'lumotlarni qisqa vaqt davomida saqlashga mo'ljallangan bo'lsa, uzoq muddatli xotira o'rganilgan bilimlarni uzoq vaqt davomida saqlashga

yordam beradi. Talabalarning xotira qobiliyatini rivojlantirish uchun ularga maxsus usullarni, masalan, ma'lumotlarni takrorlash, assotsiativ o'rganish va mantiqiy bog'lanishlarni o'rnatish ko'nikmalarini o'rgatish lozim. Shuningdek, yaxshi xotira talabaning boshqa intellektual qobiliyatlarini, jumladan, mantiqiy fikrlash va tahliliy qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

Masalan, ba'zi talabalar yangi ma'lumotlarni tezda eslab qolish qobiliyatiga ega bo'lishsa, boshqalar esa bu jarayonni takrorlash orqali yaxshilashadi. Xotirani yaxshilash uchun talabalar ma'lumotlarni grafiklar, diagrammalar yoki eslatmalar shaklida tuzib chiqishlari va turli xil takrorlash texnikalaridan foydalanishlari tavsiya etiladi. Shu bilan birga, xotirani mustahkamlash maqsadida psixologik jihatdan samarali usullardan foydalanish, o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

4. Intellektual Faoliyat

Intellektual faoliyatning rivoji o'quv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jarayon davomida talabalar turli muammolarni hal qilish, bilimlarni egallash va tahliliy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Intellektual salohiyatni oshirish uchun talabalar yangi materiallarni chuqur o'rganib, o'z hayotlarida qo'llash imkoniyatlarini izlashlari lozim. Bunday faoliyat talabalarni masalalarni tahlil qilishga, mantiqiy xulosa chiqarishga va ijodiy fikrlashga o'rgatadi.

Shuningdek, talabalar ilmiy mavzularni o'rganish, yangi metodlarni qo'llab ko'rish va bilimlarini sinovdan o'tkazish orqali intellektual imkoniyatlarini rivojlantirishlari mumkin. Bu jarayon ularga nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtirish, balki o'zlarini intellektual jihatdan takomillashtirish imkonini beradi.

Psixologik Xususiyatlar va O'qish Faoliyati

O'quv jarayonida psixologik omillar katta ahamiyatga ega. Talabaning psixologik holati uning o'quv samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Stress, tashvish, emotsional holatlar va individual xususiyatlar o'qish faoliyatining sifatini

belgilovchi asosiy omillardandir. Talabalar stressni boshqarishni, ichki xotirjamlikni ta'minlashni va ijobiy ruhiyatni saqlashni o'rganishlari zarur.

Masalan, stressni yengillashtiruvchi mashqlar, nafas olish texnikalari yoki psixologik yordam o'quv jarayonidagi samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, psixologik strategiyalardan foydalanish talabalarni intellektual jihatdan yanada rivojlantiradi va ularga o'z bilimlarini samarali qo'llash imkonini yaratadi.

Xulosa

O'qish faoliyati shunchaki bilim olish emas, balki talabaning psixologik rivoji va shaxsiy o'sishi bilan uzviy bog'liq jarayondir. Ushbu jarayon motivatsiya, diqqat, xotira va intellektual faoliyatni rivojlantiradi. Har bir komponent talabaning muvaffaqiyatiga turli xil yo'llar bilan hissa qo'shadi. Motivatsiya talabaning o'z maqsadlariga intilishlarini kuchaytirs, diqqat o'quv materiallarini chuqur anglash va amaliyotga tatbiq qilish imkonini beradi. Xotira o'rganilgan bilimlarni uzoq vaqt saqlash va ulardan foydalanishga xizmat qiladi, intellektual faoliyat esa yangi bilimlarni yaratishga yordam beradi.

O'quv jarayonidagi psixologik jihatlarni to'g'ri tushunish va ularni boshqarish nafaqat akademik muvaffaqiyatga, balki talabaning shaxsiy o'sishiga ham sezilarli ta'sir qiladi. Talabalar o'z psixologik xususiyatlarini anglagan holda, o'qish jarayonida yanada samarali ishlashlari mumkin. Shu bois, o'qish faoliyatining psixologik xususiyatlarini tadqiq qilish va ulardan foydalanish talabalarning o'quv muvaffaqiyatlarini oshirish uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan Manbalar:

1. Andreeva, G.M. (2000). Psixologiya obrazovaniya. Moskva: Akademiya.
2. Duyunova, I.V. (2012). Psixologiya ocheniya i samoupravleniya. Moskva: Pedagogika.

3. Kolesnikova, M.V. (2005). Psikhologiya ocheniya i motivatsiya. Sankt-Peterburg: Rech.

4. Xo'jaev, A. (2017). O'quv faoliyatida motivatsiyaning psixologik jihatlari. Toshkent: Fan.

5. To'raqulov, R.A. (2014). Shaxsiy rivojlanish va o'qish faoliyati. Toshkent: Universitet.